

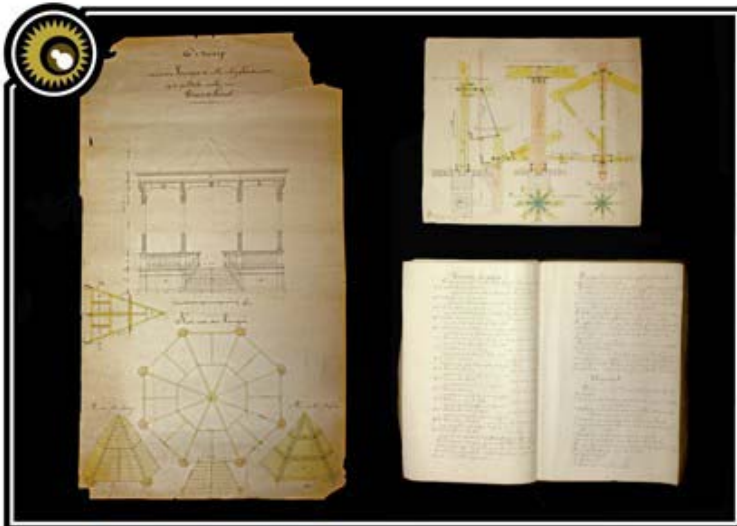
Dossier K(iosk) Stadsarchief-Turnhout

Het object van deze maand is dit keer geen opvallend voorwerp of een mooie prent, maar een aantal documenten uit het Stadsarchief uit de 19de eeuw die te maken hebben met hetzelfde project: de bouw van een muziekkiosk op de Grote Markt. In het Stadsarchief worden deze documenten apart bewaard, maar ooit maakten ze deel uit van hetzelfde dossier.

Kiosken, oorspronkelijk een tuinpaviljoentje naar Turks model, werden in de 19de eeuw in Europa populair als openluchtpodia op dorps- en stadspleinen. Dit hing samen met het ontstaan van plaatselijke harmonieën en fanfares, bevolkt door de groeiende groep van kleine burgers en arbeiders. Bij een muziekkiosk stelt men zich een stevige constructie in gietijzer voor. Tot in het laatste kwart van de 19de eeuw waren de meeste kiosken echter houten en demonteerbare constructies. Net zoals de houten kramen en danstenten op kermissen werden zij enkel opgebouwd bij een speciale gelegenheid. Relicten van dit soort "tijdelijke architectuur" zijn bijzonder zeldzaam.

De documenten in ons dossier tonen aan dat ook het Turnhoutse stadsbestuur in de 19de eeuw (letterlijk) plannen maakte voor een houten kiosk op de Grote Markt. Tussen 1867 en juli 1869 stelde stadsarchitect Van den Plas een bestek op, met een aantal bijhorende ontwerptekeningen. Van deze laatste zijn er twee terug te vinden in het prentenkabinet van het Stadsarchief: een kleine technische tekening en een grote tekening met de kiosk in vooraanzicht en het ontwerp van de dakconstructie. Uit de inhoud van het bestek kan worden opgemaakt dat er minstens nog een derde tekening bestond.

Het is niet toevallig dat het bestek net uit deze periode dateert. Het is namelijk de periode waarin tal van nieuwe muziekverenigingen het levenslicht zagen in de stad: het zangkoor van de firma A. Van Genechten "Kunst en Nijverheid" (1857), de fanfare van Brepols en Dierckx Zoon "Kunst en Vlijt" (1862), "Echo de la Campine" (1862), "Xaverianen" (1870), ... Vergeten we ook niet dat in 1868 de stedelijke muziekschool was opgericht.

Voor deze verenigingen voorzag Van den Plas een degelijke constructie in eikenhout en grenen op arduinen voetstukken. Voor een mooi effect binnen in de kiosk zorgden 24 plafondspiegels, zestien kleine dakramen en houten ornamenten in de vorm van een vaas. Dat de kiosk voor plechtigheden was bestemd, bewijzen de negen vlaggenmasten en de talrijke wapenschilden die moesten worden aangebracht. Toch was dit geen permanente constructie. Het geheel werd bijeengehouden door houten en ijzeren vijzen, zoals ook te zien is op de kleine ontwerp-tekening. De aannemer die de kiosk zou maken, moest hem ook bij de twee eerste gelegenheden plaatsen en weer afbreken.

Het bestek leert ons ook iets over het eerste evenement waarop de kiosk te zien zou zijn. Een ruwe versie moest klaar zijn tegen 15 augustus 1869, zodat de kiosk op 21 augustus op de Grote Markt kon worden geplaatst, op tijd voor... de Grote Kermis.

De verslagen van de gemeenteraad vermelden echter dat het zover niet gekomen is. Eind juli 1869 verwierpen de raadsleden het ontwerp, dat begroot werd op 3.200 frank, als te duur. Even werd er nog aan gedacht om snel een provisoire kiosk op te timmeren met materiaal "van de vroeger geplaatsten met de patriottenfeest".

Kreeg Turnhout uiteindelijk zijn kiosk? Een aantal foto's en prentkaarten van de Grote Markt uit de periode 1900-1918 tonen aan van wel. Ook deze latere variant was een houten bouwwerk, zij het niet zo mooi als het ontwerp van Van den Plas. Het verdween na de Eerste Wereldoorlog. Ergens in een nog niet geïnventariseerd deel van het stadsarchief liggen wellicht het bestek en de ontwerp-tekeningen...

Tekst: Bart Sas

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

"Ontwerp van een kiosk die zal geplaatst worden op de publieke markt van Turnhout", tekening van een kiosk door stadsarchitect Van den Plas, 1869 (Stadsarchief Turnhout, prentenkabinet, nr. 3229).
Tekening met onderdelen van een kiosk, door stadsarchitect Van den Plas, 1869 (Stadsarchief Turnhout, prentenkabinet, nr. 3411).
"Bestek en Voorwaarden van den Kiosque", dossier, 1867-juli 1869 (Stadsarchief Turnhout, A002/6).

Inventaris :

Stadsarchief - TRAM 41
Stadhuis / Erfgoedhuis, Grote Markt 1, B-2300 Turnhout

Bibliografie:

S. MÏGOM, *Faestelijk en niet duur. Houthouw als tijdelijke architectuur*, Antwerpen, Dienst Cultureel Erfgoed Provincie Antwerpen, 2005.
E. VAN AUTENBOER, "Muziek en muzikanten", H. DE KOK en E. VAN AUTENBOER ed., *Turnhout. Groei van een stad*, Turnhout, Culturele Raad, 1983, p. 457-472.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectieve van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand) Of deze website vindt u ook meer informatie over TRAM 41 en zijn verschillende componenten.

Contact: TRAM 41, Stadhuis - Erfgoedhuis, Grote Markt 1, 2300 Turnhout
Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Telendijk 53, 2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

Turnhoutse Route Archief & Musea

Met steun van de
Vlaamse overheid

